

ПРОБЛЕМИ МОНІТОРИНГУ ЯК СКЛАДНИКА МОДЕРНІЗАЦІЇ
ЯКОСТІ ОСВІТИMONITORING AS A COMPONENT OF UPDATING
THE QUALITY OF EDUCATION

У статті проаналізовано деякі проблеми використання моніторингу в освіті, акцентовано увагу на необхідність його запровадження з метою переходу та розбудови демократичної системи управління освітою на всіх її рівнях; описано основні проблеми практичного аспекту, що виникають під час запровадження в практику роботи загальноосвітніх навчальних закладів освітнього моніторингу: проведення моніторингу без використання програмного забезпечення, низький рівень академічної доброчесності серед частини респондентів, нерозуміння ними суті моніторингу. Звертається увага на необхідність проведення комплексного оцінювання освітнього процесу. З огляду на власний досвід розглядаються деякі аспекти вирішення проблемних питань щодо здійснення моніторингової діяльності. На основі аналізу праць О. Байназарової, О. Патрикєєвої, Т. Лукіної, Г. Єльнікової, І. Булах, М. Мруги, Л. Даниленко, З. Рябової та інших автор розглядає освіту як складний механізм, дії якого не можна передбачити, якщо спостерігати лише за певною його частиною і не брати до уваги зв'язків між складниками. Автор підкреслює, що під час переходу освіти до впровадження гуманітарної парадигми та інформаційного суспільства необхідно здійснювати комплексне моніторингове дослідження.

У статті зазначено, що моніторинг тісно пов'язаний з управлінням, є об'єктивним джерелом його функціонування, метою моніторингу має бути не контроль, а діалог, співпраця, творення автономної спільноти, а не нав'язування єдиної моделі школи. Відповідно, система управління освітнім процесом має працювати не як контролююча, а як демократична система взаємуправління, лише тоді можна очікувати високу якість освіти. Також автор наголошує, що моніторинг повинен надавати цілісну інформацію про здобувача освіти, за його результатами має формуватися та коригуватися індивідуальна освітня траєкторія, він має враховувати також такі важливі аспекти, як якість управління, якість педагога, якість педагогічної діяльності, якість здобувача освіти, а не зводиться лише до тестування знань здобувачів освіти.

Ключові слова: моніторинг, моніторингові дослідження, проблеми моніторингу, академічна доброчесність, інформація, управління, контроль, тестування, якість, програмне забезпечення.

The article reveals the analysis of some problems of using monitoring in education; the necessity for its introduction is emphasized in order to ensure the transition and build a democratic system of education management at all levels; the article also outlines the main problems of the practical aspect that arise while implementing educational monitoring into the work of general educational institutions: monitoring without the use of software, low level of academic integrity among some respondents, the lack of understanding of the essence of monitoring. Special attention is paid to the need for a comprehensive assessment of the educational process. Some aspects of solving problematic issues related to monitoring activities are taken into consideration based on our own experience.

Based on the analysis of the works by O. Bainazarova, O. Patrykeeva, T. Lukina, G. Yelnykova, I. Bulakh, M. Mruga, L. Danylenko, Z. Ryabova and others, the author considers education as a complex mechanism, the actions of which cannot be predicted if we observe only the certain part of it and do not take into account the relationships between the components. The author emphasizes that it is also necessary to provide a comprehensive monitoring study while transforming education to the implementation of the humanitarian paradigm and the formation of the information society.

The article states that monitoring is closely related to management; it is an objective source of its functioning; the purpose of monitoring should not be control or the imposition of the single school model, but dialogue, cooperation, creation of an autonomous community. Accordingly, the system of learning administration should work not as the control, but as a democratic system of mutual management, only then we can expect high quality education. The author also emphasizes that monitoring should provide comprehensive information about the student, the results of his or her work should form and adjust the individual educational trajectory, it should also take into account such important aspects as management quality, teacher quality, quality of teaching, quality of the student; monitoring should not be limited only by testing the students' knowledge.

Key words: monitoring, monitoring research, monitoring issues, academic integrity, information, management, control, testing, quality, software.

УДК 37.01

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/31-2.27>

Швидун Л.Т.,

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Комунального закладу освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Час, в якому ми живемо, багатий на зміни. Зміни відбуваються в різних сферах життя людини: в екології, медицині, банківській сфері, промисловості, науці, освіті. Причому стрімкий розвиток науки, освіти продукують зміни в житті людини, вони створюють ситуацію, коли самій освіті необхідно вдосконалюватися. Тісний зв'язок між державами, їх взаємозалежність, глобалізація суспільства вимагають модернізації системи освіти, пошуку

нових, більш ефективних освітніх моделей, які могли би відповідати сучасним запитам та потребам людини.

Сучасна педагогіка все більше переходить до демократичної моделі освіти, шлях до якої лежить через моніторинг. Перехід до впровадження гуманітарної парадигми замість орієнтації на авторитаризм із притаманними йому етатизмом, саєнтистським підходом до світобачення вимагає також комплексного дослідження соціальних та

когнітивних процесів, детермінованих переходом до інформаційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядом даної проблеми займаються як науковці-педагоги, так і вчені, зокрема, доцільно назвати: М. Романенка, який спеціалізується на проблемах методології модернізації післядипломної педагогічної освіти в контексті процесів формування глобальної освіти; О. Байназарову, О. Патрикєєву, Т. Лукіну, Г. Єльнікову, І. Булах, М. Мругу, Л. Даниленко, З. Рябову, О. Боднар, Т. Волобуєву, Т. Лемтюгову, які зробили значний внесок у дослідження даного питання; І. Вавілову, Л. Виноградову, С. Горбаткова, В. Лукманова, Т. Макарову, Е. Мухортову, Н. Нікітіна, Г. Скока, які вивчали питання моніторингу на рівні навчального закладу, педагога, здобувача освіти. Але водночас ми вважаємо доцільним більш практично підійти до проблем упровадження освітнього моніторингу на рівні загальної середньої освіти в умовах модернізації освітньої галузі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні існує проблема впровадження в практику роботи загальноосвітніх навчальних закладів освітнього моніторингу. Зокрема, дані зі шкіл області свідчать, що більшість навчальних закладів використовують моніторинг на рівні вчитель – учень, тобто, говорячи сучасною термінологією, суб'єкт – суб'єктна взаємодія. Але, як показує практика, цього вже недостатньо.

У даному контексті пріоритетною є проблема комплексного моніторингового дослідження взаємодії освіти з іншими соціальними системами та усвідомлення її провідної ролі в сучасному світі. Адже освіта являє складний механізм, дії якого не можна передбачити, якщо спостерігати лише за певною його частиною і не брати до уваги зв'язків між її складниками [1, с. 11].

Мета статті – звернути увагу на проблеми практичного аспекту моніторингових досліджень та необхідність комплексного оцінювання освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. Моніторингові дослідження якості освіти є звичними для освітніх систем розвинених країн. Через моніторинг демократичні країни отримують необхідну об'єктивну інформацію, виявляють проблеми, визначають передумови для прийняття управлінських рішень та запровадження необхідних змін в освітній системі. Вони передбачають постійне спостереження за будь-яким процесом в освіті з метою виявлення його відповідності очікуваним результатам [2, с. 68].

Ми погоджуємося з думкою А. Майорова, що моніторинг – це система збору, обробки, зберігання й поширення інформації про яку-небудь систему чи окремі її елементи, яка зорієнтована на інформаційне забезпечення управління даною системою, що дозволяє висловлювати судження про її стан і дає можливість прогнозувати її розвиток [3, с. 123].

Суть моніторингу, на нашу думку, має полягати в синхронності моніторингового дослідження, вироблення нових знань про об'єкт через його вивчення, порівняння отриманих знань з очікуваними та прийнятті певних управлінських рішень. Моніторинг тісно пов'язаний з управлінням, є об'єктивним джерелом його функціонування.

Метою моніторингу має бути не контроль, а діалог, співпраця, творення автономної спільноти, а не нав'язування єдиної моделі школи. Відповідно, система управління освітнім процесом має працювати не як контролююча, а як демократична система взаємоуправління, лише тоді можна очікувати високу якість освіти.

Цікавими, на наш погляд, є результати дослідження, проведеного в Дніпровській академії неперервної освіти. Дане дослідження передбачало з'ясування розуміння педагогами (вибірка була сформована методом випадкового добору) сутності поняття «моніторинг» та ставлення керівників закладів загальної середньої освіти до впровадження моніторингу тощо. Приблизно 40% опитаних керівників мають точне розуміння поняття «моніторинг». Інші респонденти моніторингом вважають статистичні дані, контроль, тестування, перевірку, анкетування, обробку даних. Неправильне трактування даного поняття призводить до боязні відповідальності керівників за результати моніторингових досліджень.

Серед основних проблем та недоліків моніторингу керівниками закладів загальної середньої освіти було названо:

- невизначеність і відсутність чітко сформульованих інформаційних потреб різних рівнів управління;
- технологічно застарілу систему збору статистичної інформації;
- відсутність сучасного моніторингового інструментарію;
- відсутність зворотного зв'язку та моніторингу результативності прийнятих управлінських рішень;
- недостатню активність використання моніторингових досліджень педагогічними і науково-педагогічними працівниками, значна кількість статистичних матеріалів не має аналітичних висновків та інтерпретацій;
- невисокий рівень інформаційної культури працівників органів управління освітою щодо використання сучасних засобів, методів, форм оброблення, зберігання, використання, аналізу інформації.

Також в Україні має бути:

- активізовано наукові дослідження з питань програмного забезпечення освітніх вимірювань;
- розмежовано різні за метою зовнішні освітні оцінювання – моніторингові та не моніторингові;
- забезпечено симбіотичне співіснування міжнародних, загальнодержавних, регіональних (локальних) моніторингових досліджень;

– вибрано одну із запропонованих моделей системи моніторингових досліджень якості освіти (оптимальну або достатню), виходячи з принципу раціонального вкладення державних ресурсів [4, с. 8].

Зупинимось на деяких проблемах моніторингу.

Система внутрішкільного моніторингу має носити комплексний характер, охоплювати діагностику якості освіти, аналіз зовнішніх чинників, аналіз змісту освіти, психодіагностику, медичну діагностику. Моніторинг повинен надавати цілісну інформацію про здобувача освіти, за його результатами має формуватися та коригуватися індивідуальна освітня траєкторія. На наш погляд, моніторинг не повинен зводитися лише до тестування знань здобувачів освіти, він має враховувати також такі важливі аспекти, як якість управління, якість педагога, якість педагогічної діяльності, якість здобувача освіти.

Ще однією гострою проблемою ми вважаємо проведення моніторингу без використання програмного забезпечення. Основними результатами вирішення цього завдання може бути зменшення вибірки та ефективний інформаційно-технічний і організаційний супровід. У рамках пілотного дослідження технологій моніторингу математичної грамотності, проведеного в Дніпропетровській області, вивчалася робота організаційних механізмів під час проведення моніторингу, ступінь можливого спотворення результатів. Експеримент, незважаючи на певні проблеми, засвідчив, що використання програмного забезпечення тестування є доцільним, це суттєвий крок уперед. Дана методика дозволила опитати велику кількість респондентів за відносно короткий часовий проміжок, швидко отримати результат, спростити процедуру узагальнення; але, на нашу думку, необхідно працювати над удосконаленням механізму добору респондентів дослідження, вдосконаленням змістовного інструментарію моніторингу, механізмом запобігання спотворенню та фальшуванню результатів дослідження.

Низка інших моніторингових досліджень, проведених на базі закладів загальної середньої освіти, та аналіз їхніх результатів дає підстави зробити висновки щодо типових порушень принципів моніторингу та є свідченням низького рівня академічної доброчесності серед частини респондентів, нерозуміння поняття «моніторинг».

Дана проблема існує не перший рік, на жаль, без позитивних змін. Ми дійшли висновку, що підвищення якості проведення моніторингових досліджень можливе через реалізацію ідей Нової української школи, але за умови, що моніторинг матиме комплексний, системний характер, створить умови для річного, перспективного, стратегічного планування та реалізовуватиметься за допомогою комплексу методів і чітко розроблених процедур, сприятиме формуванню індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти та педагогічної майстерності й кар'єрного росту освітян. Адже освіченим є

не той, хто багато знає, а той, хто має засоби співвіднесення того, що знає і вміє, зі своїми планами, ситуацією на ринку праці, суспільними змінами. Для цього потрібно володіти специфічною технікою рефлексії та аналізу, що забезпечує власну орієнтацію та навігацію в сучасному світі.

Висновки. Сьогодні можемо констатувати, що у світі велику увагу приділяють моніторингу якості освіти. Нові пріоритети в суспільстві потребують своєчасного виявлення переваг та недоліків на різних рівнях освітніх систем. В Україні на законодавчому рівні затверджено значущість моніторингових заходів для забезпечення якості освіти, започатковано загальнодержавне моніторингове дослідження якості початкової освіти, забезпечено участь держави в міжнародному порівняльному дослідженні PISA. Моніторинг розглядається як необхідна складова частина управління та як інструмент управління якістю освіти на всіх рівнях.

Але залишається низка нерозв'язаних проблем, що потребують, на наш погляд, подальшого вивчення та термінового вирішення:

– по-перше, серед управлінців, педагогічних працівників немає чіткого розуміння поняття «Моніторинг»;

– по-друге, необхідно відійти від моніторингу, який передбачає дослідження лише результату і порівняння його з результатами інших респондентів, закладів освіти тощо;

– по-третє, на рівні закладу освіти необхідно створити єдиний інформаційний простір.

Тому вважаємо доцільним продовжити роботу щодо напрацювання досвіду з метою подальшого запровадження програмного забезпечення для проведення комплексного оцінювання освітнього процесу засобами моніторингу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лукіна Т.О. Моніторинг якості освіти. Теорія і практика. Київ : Шк. світ, 2006. 127 с.
2. Гриневич Л.М., Хобзей П.К., Прошак О.І. Розробка моделей організації управління освітою на місцевому рівні. Національний та зарубіжний досвід : навч. посіб. Київ, 2006. 285 с.
3. Майоров А.Н. Моніторинг в освіті. Москва : Интеллект-Центр, 2005. 424 с.
4. Про Стратегію розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 р. : протокол М-ва освіти і науки України від 30 травн. 2019 р. № 4/4-20 URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/doradchi-organi/kolegiya-ministerstva/rishennya-kolegiyi-2019> (дата звернення: 14.01.2021).
5. Луначек В.Е. Інформаційно-комунікаційні технології в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом. Харків : Видавнича група «Основа», 2004. 96 с.
6. Перехейда О.М. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти. *Управління школою: науково-методичний журнал*. 2015. № 28/30. С. 2–94.
7. Перехейда О.М. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти. *Управління школою: науково-методичний журнал*. 2015. № 31/33. С. 4–94.